

ách (mozaike na seba nadvязujúcich štúdií) o jazykovej identite enklávnej a diasporálnej slovenčiny, slovenčine v „reálnom existenčnom prostredí“ (tej ktorej národnostnej diaspóry), o pluricentrizme slovenského jazyka, o slovenčine v spoločenskom diskurze a o pulzačných vektoroch enklávnej slovenčiny. Na tieto predovšetkým všeobecne ladené state plynulo nadvязujú analýzy pozícií jazyka v konkrétnych národnostných lokalitách (slovenčina v Rumunsku a vo Vojvodine, vo Veľkom Bánheďeši...) a svoje zavŕšenie nachádzajú v prácach o problematike prirodzeného bilingvizmu, v rámci ktorého Dudok skúma otázku, ktorú som pomenoval ako hosťujúci kód. Všetky tieto práce smerujú k záchrane slovenského jazyka, ovplyvňovaného osobitosťami vývinu v slovenských diaspórach, majúcich svoj rozličný vývin.

Zo štúdií Miroslava Dudka môžeme vydedukovať (alebo aspoň vytušiť) otázku, či osobitosti slovenčiny v jednotlivých diaspórach povedú k urýchľovaniu zániku tohto jazyka v jeho diasporálnych pozíciách, alebo budú prispievať k obohacovaniu slovenského jazyka v jeho celostnej (spisovnej, literárnej) podobe, ktorú reprezentuje najmä slovenčina na Slovensku. Ako som naznačil už vyššie, pre Dudka (básnika, jazykovedca, občana) je aktuálna druhá možnosť, keďže prostredníctvom tohto jazyka môže najlepšie prezentovať hodnoty kultúry svojho etnika, v ňom (a prostredníctvom neho) uskutočňuje vstupovanie do širšieho kultúrneho kontextu európskeho, ba svetového, presne tak, ako aj iné etniká (či už diasporálne alebo väčšinové) prostredníctvom svojich jazykov. Okrem toho tieto práce (a knihy) Miroslava Dudka sú satisfakciou pre každého, kto sa usiluje presvedčiť slovenskú väčšinovú kultúrnu pospolitosť (a, prirodzene, nielen tú), že na Dolnej zemi vzniká národnostná (menšinová) slovenská literárna kultúra, ktorá je nezanedbateľná pre slovenskú kultúru ako celok, ktorá poskytuje dostatok podnetov a materiálu aj na seriózne jazykovedné výskumy.

Peter Andruška

TROCHU OPOŽDĚNÝ ČESKÝ PŘEKLAD MONOGRAFIE O MARINĚ CVETAJEVOVÉ

Maria Razumovskij: *Marina Cvetajevová*. Přel. Tereza Javornická, verše přebásnila Jana Štroblová, odborná red. Jitka Komendová. Garamond, Praha 2009.

Každou knihu, která se týká Mariny Cvetajevové, je třeba přivítat už proto, že této básnířce mnoho dlužíme, i když náš stát vůči ní v dluzích rozhodně není také díky Masarykově Ruské podpůrné akci. Problém byl v minulosti v nemožnosti vydávat Cvetajevovou častěji vinou dřívější negativní sovětské recepce. Knihu M. Razumovské (snažím se její jméno po slovansku „ohýbat“) jsem kdysi četl v ruském originále a působila na mě velmi sympaticky; jistě také proto, že tu byl hlad po všem, co se Cvetajevové týkalo. Vydání z roku 1983 a německý překlad z roku 1989 jsou dnes už příliš časově vzdálené a navíc je tu skutečná masa nové literatury na Západě i na Východě (neboť toto dělení musím, ač nerad, stále respektovat, protože si to z nějaké nostalgie přejí rozhodující lidé na „Západě“ i na „Východě“). Kniha, při obecně kladném hodnocení toho, že česky vyšla, má dva problémy: prvním je kniha samotná i s odhlédnutím od doby prvního a druhého vydání, druhý spočívá v její české podobě.

Podívejme se tedy na tuto knihu – sine ira et studio – jako by vyšla poprvé česky. První problém – orientační – jsou číslované kapitoly; chtělo by to asi inovaci v podobě atraktivních titulů. Kniha paní Razumovské je totiž psána na ploše mezi odbornou ruskistickou publikací a populárně naučnou literaturou v dobrém slova smyslu. Dovedu si představit, jak bylo těžké s jednou slušnou monografií S. Karlinského (1966) za zády vytvořit takové dílo. Autorka poctivě shromáždila dostupnou literaturu, opřela se i o dobré sovětské příklady. Umí vyprávět a její příběh psaný ženou o ženě je půvabný, delikátní, uměřeně sexuálně otevřený, přirozený. Současně je tu řada bílých míst, jichž se autorka dotýká zase až příliš delikátně: knize chybí ostřejší až bezohledný pohled na tehdejší realitu. Autorka uhlazuje hroty, je příliš slušná a má ráda idylu a nostalgii – jindy se jí zase vyprávění daří lépe. Problémem je jednak ostřejší vidění Cvetajevové, neboť si umíme představit, že žít s takovou ženou bylo pro muže skoro nemožné. Jen těžce se lze v knize orientovat v jejich politických názorech, její emigrace i návrat do SSSR jsou motivovány slabě; temná zůstává partie o Efronovi, matně jsou pasáže o Československu a nejasný rozpor mezi Verši Čechům a adoraci všeho německého, což bylo dáno jak německým původem básniřky a výchovou, tak četbou a prožitky. Mdlé jsou také pasáže o jejím sexuálním, značně – eufemisticky řečeno – bouřlivém životě. V takové monografii s podtitulem Mýtus a skutečnost bychom čekali jednak opravdové a nelitostné odhalování, tedy investigaci, jednak také seriózní analýzu estetickou, literárněhistorickou, versologickou, ty zde prostě nejsou. Problémem je také obecně politika, kde nechybějí ani značně naivní partie; patrná je absence hlubších historiografických a politologických znalostí; autorka je pečlivá, ale bez patřičného rozletu.

Česká prezentace knihy by si vyžadovala zevrubnou konfrontaci s tím, co se stalo a o čem bylo napsáno po roce 1989 – v SSSR a Rusku i u nás, včetně nových edic, doslovů, pojednání apod. Vynikající je ovšem překlad ukázek z poezie M. Cvetajevové. Ale přesto nebo právě proto si člověk ještě víc uvědomuje tvář v tvář genialitě české básniřky a překladatelky, že Cvetajevová je místy skutečně nepřeložitelná (píšu to s vědomím, že skoro nikdo nebude souhlasit, ale jsou tu objektivní, jazykově stylistické, synchronně diachronní důvody, tedy pozice ruštiny s její diachronní diglosií, již čeština není s to adekvátně kompenzovat). Hraběnka Marija Razumovska, která se narodila, jak se tu dovidáme z medailonu na obálce, roku 1923 v Dolních Živicích (něm. Schönstein) u Opavy už jako emigrantka, jež musela znovu odejít roku 1946, pracovala potom ve vídeňské Nationalbibliothek. Opakuji: kniha přináší kvalitní (překlad je – nehledě na několik slabších míst – slušný, redakční příprava velmi dobrá) četbu, spíše však popularizaci, ale i dobově solidní badatelský výkon; česká vydání by si zasloužilo více inovativní a konfrontační péče. I tak hodnotím tuto edici pozitivně.

Ivo Pospíšil